

Daar ben ik niet mee bezig. Ik kan mij wel voorstellen dat ik en andere mensen iets tegenwoordigen dat in jonge gasten van nu zit, dat weet ik niet. Ik kan mij ook voorstellen dat er een soort nieuwe onvrede is met wat er zich voordoet, maar los van een Tentakel of een Nieuwe Scène enz., gewoon omdat dat in mijn geheugen ontbreekt.

Lijfelijke aanwezigheid

Etcetera: Maar je kent dat politiek theater verleden natuurlijk wel. En misschien zoek je nu naar een andere vorm om op de maatschappelijke realiteit van vandaag in te gaan, zonder in de valkuil van de vorige generatie te vallen?

Vercruyssen: Dat zijn evoluties die apart verlopen. Als je het hebt over de wil om een politiek item te vertalen in een voorstelling, dan is dat voor mij een andere evolutie dan de vraag naar de sociale functie van theater. De vorm van het theater vandaag is een discussie op zich. De essentiële vraag is hoe toneel, na het opkomen van film en televisie, gebruik kan maken van datgene waar het nu sterk in is opdat het zijn noodzaak zou behouden. Dat blijft voor mij de lijfelijke aanwezigheid van de speler tegenover het publiek en de mogelijke interactie die daaruit volgt. Het moment, als mogelijkheid om het nu voor de speler en de kijker te realiseren.

Etcetera: Wat is dan die noodzaak van toneel? Voor jou is het noodzaak, maar dat is het voor de meerderheid niet. Het is een zeer kleine, nog meer gemarginaliseerde groep dan het al was, zeker binnen de sector waar jullie in werken. Neem je vanuit de kennis dat je maar in zo'n kleine groep opereert een andere positie in als theatermaker?

Vercruyssen: Er zijn een aantal gevoelens die botsen. Een produktie als *Nieuwe maan* wordt bekeken door een klein aantal mensen en blijft binnen dat zeer kleine kringetje. Maar ik heb niet de illusie dat ik of wij dat in groep op dit moment volledig kunnen veranderen. Misschien ben je één schakeltje in een proces dat toneel in zijn functie rehabiliteert. Iedereen kijkt wel naar film en televisie, die veel functies van het toneel overgenomen hebben. Toneel wordt op die manier een soort van Eurovisiesongfestival op een artificiële manier in stand gehouden voor diegenen die het organiseren en diegenen die het spelen en voorde geïnteresseerde enkeling. Als wij als groep vinden dat toneel wel een kracht heeft die nergens te vinden is en de nadruk leggen op het momentane en het veranderbare van de voorstelling, dan denk ik niet dat we pretenderen dat er na ons ineens tien of twintig procent van de bevolking gaat inzien dat toneel belangrijk is. Maar misschien zijn er wel een aantal mensen die er het nut van inzien en er dan op voortbouwen.

Ik vind de sociale noodzaak van toneel heel groot. In een film geef je een verhaal, en dat zit op een heel technische manier in mekaar. Je kan wel genieten van wat een acteur op het doek doet, maar een lijf dat op een meter of twee afstand staat, kan door de continuïteit en de

gemeenschappelijkheid van het moment op een veel acutere, heviger manier je de zo noodzakelijke spiegel voorhouden en je aan het wankelen brengen. De kracht van toneel is dat het veel meer dan het door de commercie gecompromitteerde filmmedium in staat is mensen te kijken te zetten ten aanzien van zichzelf, direct, en vragen te stellen over hun situatie. En dan heb ik het niet over een verhaaltje dat verteld wordt, maar over mensen die samen met een publiek een tekst onder handen nemen, daaraan vragen stellen en de boodschappen die erin zitten aanbieden.

Individuele woede

Etcetera: Het theater stelt vragen, maar biedt zelf geen antwoorden. Dat wordt overgelaten aan het publiek. Dat is zo'n beetje de strekking geweest van het theater van het laatste decennium. Is er vandaag misschien een andere manier van antwoorden, een andere vraagstelling mogelijk geworden?

Vercruyssen: Ik heb het vooral over het individu. Met *Nieuwe Maan* geef ik geen antwoord, maar ik denk dat ik weiger nog onder stoelen of banken te steken dat de politiek mij ongelooflijk raakt. Ik was op dat moment van de geschiedenis gewoon woest. Ik had geen zin meer om daar nog over na te denken, om mij af te vragen of dit al dan niet relevant was. Ik kon alleen maar zeggen wat ik dacht, zonder dat op te kuisen of zo te 'versubtiliseren' dat het weer volledig vrijblijvend werd. Het stuk *Nieuwe Maan* is woede. Ik had zoiets van: de mensen weten het niet, ze worden door de media beledigd, maar dat maakt gewoon niets uit.

Het individu censureert zichzelf dus niet meer ten aanzien van het verleden, maar neemt stelling. Het is een louter individueel standpunt dat geconfronteerd wordt met het standpunt van de mensen die daar tegenover zitten. En daar gaat het op dat moment om. Ik geloof niet in een groep. Ik geloof alleen maar in individuen die door een optelsom een groep vormen. Alleen het individueelste standpunt heeft volgens mij een sociale gemeenschappelijkheid. Je moet je standpunt helemaal individueel laten worden, opdat de stelling 'dit is de waarheid' volledig ondermijnd wordt. Als ik zeg 'ik vind dit of dat', dan is dat zonder de pretentie van een algemeen geldend waarheidsbeginsel.

Het gaat er om als individu te reageren in het besef van de relativiteit van je positie. Dat laat je toe gewoon te zeggen wat je zegt. En dat is bij elke voorstelling anders. Ik heb voorstellingen van 'Nieuwe maan' gespeeld waar ik absoluut veel te veel een opgeheven vingertje had, veel te veel de les spelde. Op andere momenten vond ik een veel juistere balans en bleef het belerende achterwege. En die mix werd dan ook veel meer een allegorie.

Cynische taalkunstenaars

Etcetera: Wat is de rol van de taal daarbij?

Vercruyssen: Taal speelt op verschillende niveaus een rol. Algemeen is er een onvrede met de taal die ons in vertalingen aangeboden

wordt. Die staat te ver van ons af. We willen namelijk reageren tegen iets dat ons ingelepeld werd: nl. dat je eigen taal maar half zijn gat is, dat je je taalgebruik moet optillen door v.b. de 'g' wat meer aan te blazen. Aan een stuk werken is voor ons in de eerste plaats zoeken naar de juiste woorden en zinnen. Woorden waar we niets mee hebben, zoals hartstikke, gaan er dan ook uit.

Ik ben ook geïntrigeerd door woorden die qua gevoel volledig overeenkomen met hun inhoud: de fysieke beleving van het zeggen deelt de inhoud mee. Bijvoorbeeld 'Familienväter' van Büchner. De klank dekt precies wat met dat woord gezegd wordt. Dat is hetzelfde met 'fuck'. *Nieuwe Maan* was een heel omstandig proces. Ik ben altijd bezig met het opnemen van vanalles. Zo had ik alle nieuwsuitzendingen over de Golfoorlog opgenomen. Daar werd ik geconfronteerd met het taalgebruik van de oorlog: de geniale manier waarop de taal als politiek strijdmiddel gebruikt wordt om mensen te beïnvloeden. Woorden met een klein subtiel verschil. Uitdrukkingen als 'collateral damage' voor burgers die sterven. En zo zijn er tientallen termen. Het zijn cynische taalkunstenaars. Dat is heel theatraal. Dat is me zo beginnen intrigeren dat ik daar iets over wou maken.

De eerste versie van *Nieuwe Maan* bestond uit de uitgeschreven tapes. Als je al die berichten van NBC, CBS, American Forces Network, achter mekaar leest, kreeg dat een bepaalde flow, dat legde iets bloot. Je ziet dat zo degenereren.

De bijna fascistische propaganda is het trekpunt geweest. Ik ben nog nooit zo kwaad geweest op de media. Wansmakelijk. De euforie die uit de radio spatte: "It was the biggest 4th. of July show you've ever seen", zei een soldaat. "All these beautiful orange traces up in the sky, and it goes boom, boom, boom", zei een journalist. Of de briefings van generaal Neal, die op 10-15 vragen niet antwoordt. Er zijn wel woorden, maar er wordt niets gezegd. Ik wist na een tijd perfect wat hij ging antwoorden. En bij de Amerikaanse briefings lag het er dan nog tamelijk dik op, dat zijn echte cowboys. De Engelsen waren daartegen heel clean. Die Engelse briefer was een chef in eloquentie. Die sprak prachtig beschaafd Engels. Als die dan zei, "we did 2.500 sortees today", dacht je dit is echt plezant.

Day after-gevoel

Etcetera: Bij je commentaar op de Golfoorlog betrek je teksten van Büchner en Bernhard, waardoor een historische dimensie gecreëerd wordt. Voor mij versterkte dat het nihilisme van de opvoering: het heden en verleden worden in een nihilistisch perspectief geplaatst. Is dat ook het gevoel dat je wil meedelen?

Vercruyssen: Nee, zeker niet. Ik ben zeer opgewekt, maar gebruik daar de meest wild om zich heen schoppende teksten voor. Bernhard is daar het beste voorbeeld van. Bij nihilisme denk ik aan afbraak, terwijl ik de volheid van het